

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کہن کے ناں میں سوہنے رب دا کراں کلام بیان
مہر محبت کرنے والا اُچا اُسدا ناں

مبارخ سفر حج

مبارخ سفر حج

مصنف

حیدر زمان حیدر

جملہ حقوق بحق گندھارا ہندکو اکیڈمی محفوظ اُن

مبارخ سفرچ	نام کتاب
حیدر زمان حیدر	مصنف
سفر نامہ	موضوع
محمد عتیق	مبارک سفرچ
ثاقب حسین	سرورق
محمد ضیاء الدین	اہتمام اشاعت
(جنرل سیکریٹری، گندھارا ہندکو پورڈ)	
F.8/16	جی ایچ اے اشاعت حوالہ
2004ء	اشاعت اول
مارچ 2016ء	اشاعت دوم
200/- روپے	قیمت
جی ایچ اے لیزر پرنٹنگ پشاور	پرنٹنگ
گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور	مطبع
گندھارا ہندکو اکیڈمی، 2 چنار روڈ،	ملوٹیس دا پتہ
آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن پشاور	
978-969-9323-57-7	ISBN No.

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

2- چنار روڈ، آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن، پشاور

091-9218164, 9218165

www.gandharahindko.com

ایصال ثواب

اپنے مرحوم جگر گوشے

راجہ منیر حیدر

تے

مرحومہ پہاڑی

شہقاز فاطمہ

بنت ش شوکت

دے ناں

فہرست

نمبر شمار	عنوان	صفحہ
۱-	الف۔ اللہ چنے دی بوٹی (ش۔ شوکت)	ج
۲-	مبارک سفر حج دادوسرا ایڈیشن (محمد ضیاء الدین)	ر
۳-	سفر حج تیاری تے زادراہ	1
۴-	راہ دا مل	5
۵-	روانگی	11
۶-	انا الباکستانی	14
۷-	دھڑکن دھڑکن دعاواں	17
۸-	منزل مراداں دی	20
۹-	اللہ دا کہار	23
۱۰-	طواف بیت اللہ دا	25
۱۱-	صفائے مروہ	33
۱۲-	ست (۷) پھیرے سعی دے	36
۱۳-	حج بیت اللہ دا	45
۱۴-	منیٰ ول روانگی	49
۱۵-	حج دا نچوڑ یوم عرفہ (۹ ذی الحجہ)	55
۱۶-	خطبہ حجۃ الوداع دا	58
۱۷-	عرفات دے میدان توں روانگی تے مزلفہ وچ قیام	61
۱۸-	مزلفہ توں منیٰ	64
۱۹-	جمرات دی رمی	67
۲۰-	زیارتاں دی زیارت	73

78	۲۱۔ مسجد الحرام
83	۲۲۔ غلاف خانہ کعبہ دا
87	۲۳۔ یاداں حرم پاک دیاں
97	۲۴۔ سفر شہر مدینے دا
99	۲۵۔ سرکارِ مدینہ
111	۲۶۔ یاداں نبی ﷺ دے ديسدیاں
124	۲۷۔ حک نادر کتب خانہ
129	۲۸۔ الفراق والوداع
136	۲۹۔ مبارک سعادت حج دی مبارک

الف۔ اللہ چنے دی بوئی

ہندکو زبان تے ادب دیاں زلفاں سنوارنے والے سر بن دے اس سپوت دانام اے۔ جس نے اپڑی زندگی نوں ماں دیاں لوریاں تے نماز دی نیت دل دیاں دعاواں دی زبان دے تحریری ادب دی آبیاری وسطے وقف کردتا۔ اوہ پیشے دے لحاظ نال کتاب دار (لائبریرین) ان۔ انہاں نے علم و عرفان دے شعبے لائبریری اینڈ انفارمیشن سائنس وچ ماسٹر ڈگری حاصل کرنے دے علاوہ اردو ادب وچ بھی ایم اے دی ڈگری حاصل کیتی ہوئی اے۔ پر انہاں نے جھڑیاں ڈگریاں تے درجے اپڑی امڑی دی ہندکو زبان وچ حاصل کیتیاں ہوئیاں اوہ کسی یونیورسٹی یا دارالعلوم دے دس دا کم نینگا۔

پہلے پہل انہاں نے ہزارے دے کوساراں تے وادیاں وچ سینہ بسینہ پروان چڑھنے والے تے نسل در نسل منتقل ہونے والے ہندکو چار بیٹے تے یعنی ہندکو لوک موسیقی تے لوک ادب نوں اپڑی ایوارڈ یافتہ کتاب ”ہندکو چار بیٹے دے رنگورنگ ندرے“ دی صورت وچ پیش کر کے ہندکو زبان تے ادب دے سرخیلاں نوں چونکا کے رکھدتا۔ انہاں دی ایہہ کتاب ہندکو ادب دی جھیل دے پانڑی وچ ہلچل مچانڑے دا باعث ثابت ہوئی۔ ہک مدت تک انہاں دی اس کتاب دے چرچے زبان زد عام رئے۔ اس دے بعد انہاں نے عبدالغفور ملک دے قلمی اشتراک نال ”سجرے پھل“ دے نام نال شعری مجموعہ کلام نوں شرمندہ اشاعت کیتا۔ سجرے پھل دے بعد انہاں دی ہک ہور ایوارڈ یافتہ کتاب ”سودا گراس بازار دا“ اشاعتی منظر نامے وچ شامل ہوئی جس وچ انہاں نے دس ہزارے دے بلند پارہ صوفی ہندکو شاعر استاد غلام دین ہزاروی دے ہندکو چار بیٹے تے یعنی کلام نوں شائع کر کے ہندکو زبان دے تحریری ادب وچ گراں قدر اضافہ کیتا۔

اس دے فوراً بعد انہاں دی ہندکو چار بیٹے تے مہنی ہک ہور ایوارڈ یافتہ کتاب ”مشال“ ہندکو واناں دے ہت چڑھ کے خراج تحسین وصول کرنے لگی۔ پرواز تریلووی دی کتاب ”پھل دے کنڈے“ دی اشاعت داسہرا بھی حیدرزمان حیدر دے سرسجا۔ انہاں دے مرحوم صاحبزادے ”الحاج منیر حیدر“ دا پہلا ہندکو مجموعہ ”کلام“ سوچاں تے جگراتے،” بھی انہاں دیاں ہندکو ادب دیاں خدمتاں دیاں عظمتاں دے پھریرے لہرائے دامنہ بولد اثبوت اے۔

قرآن کریم فرقان حمید دا ہندکو ترجمہ بھی الحاج حیدرزمان حیدر دا ایہہ جیا کارنامہ وے جس دے چرچیاں دی بازگشت ہندکو ادب دے حلقیاں وچ مدتاں سی سنڑی جاندی پئی اے۔ حیدرزمان حیدر دی ایہہ تقدس مآب کاوش ادارہ فروغ ہندکو پشور دے زیر اہتمام طباعت دے مرحلے پئی طے کر دی اے تے ہندکو زبان دی علمی تے ادبی تاریخ وچ انہاں دی اس تاریخ ساز کوشش دے منظر عام تے آنزے داشد تے نال انتظار کیتا پیا جاندا۔

حیدرزمان حیدر دی فریضہ حج ادا کرنے دی ہندکو روداد ”مبارک سفر حج“ دے عنوان نال قارئین محترم دے ہتھاں وچ اے۔ حیدرنوں مناسک حج ادا کرنے دی سعادت مارچ تا اپریل 2000ء وچ نصیب ہوئی ائی۔ نہ صرف پاکستان جو بلکہ ہر اس ملک جو جتھے دنیائے اسلام دے وسنیک موجوداں لکھتے تے کروڑاں دی تعداد وچ ہر سال ایہ سعادت حاصل کر دین کہ ایہہ انہاں دا دینی فریضہ وے۔ پر انہاں لکھاں تے کروڑاں فرزنداناں تو حیدر وچو حیدرزمان حیدر دا نام اس حوالے نال تاریخی، یادگار تے منفرد حیثیت دا حامل اے کہ انہاں نے اپڑے اس تقدس مآب سفر نامے نوں اپڑی مادری زبان ہندکو وچ لکھ کے اس دی اشاعت دے بعد اپڑے قارئین دی خدمت وچ پیش کرنے دی سعادت حاصل کیتی اے۔

ہندکو زبان وچ معدودے چند سئ مگر سفر نامہ دی صنف وچ مواد پہلو سی موجوداے۔ پر ہندکو وچ فریضہ حج دے حوالے نال حیدرزمان حیدر دی ایہہ کاوش اولیت دا درجہ رکھدی اے۔ حیدرزمان حیدر اونٹنی جاز مقدر سی تشریف لیائے تے انہاں دے روایتی استقبال دے سلسلے وچ ہندکو زبان تے ادب دے دھانے پردھانے لکھاری تے شیدائی بھی شملہ پہاڑی دے دامن وچ واقع انہاں دے آبائی گراں بانڈہ بھگواڑیاں پنچے تے انہاں نے حیدرنوں اپڑے مبارک سفر حج نوں ہندکو زبان وچ قلم بند کرنے دا مشورہ دتا۔ اس نیک تے اہم مشورہ دینے والیاں وچ ہندکو لٹریچر سوسائٹی پشاور دے روح رواں ضیاء الدین تے انہاں دے ساتھی پیش

پیش آئے۔ جنہاں نے ایٹ آبادسی والپسی دے بعد ایہہ خبر راقم السطور نوں سزائی تے منے انہاں نوں کہیا کہ اگر حیدر نے اس کم نوں مکمل کرنے دا وعدہ کیتا وے تا اوہ اس وعدے نوں پورا کرنے وچ کسی قسم دی تاخیر نہ کرسی کہ وعدے وعید دے معاملے وچ اوہ پورا تے کھر انسان اے۔ ایہ گل منے حیدر زمان حیدر دے پیار تے انہاں نال برہسبارس تے مبنی وابستگی دی بنیاد تے کیتی اے۔ جہڑی پھرتے لکیر دی طرح انٹ ثابت ہوئی تے کچھ اسی دنوں بعد حیدر زمان حیدر نے اپڑے مسودے دی پنڈ راقم السطور دے نام پہنچا دتی کہ ہندکو وان دوستاں دی خواہش پوری کیتی جاسکے۔

مبارک سفر حج نوں مہینے وار ’فروغ‘ پشور نے سلسلے وار چھاپڑا شروع کیتا۔ پر دو یا تے قسطنطنیہ چھپڑے دے بعد اس سفر نامے دی اشاعت دا سلسلہ کسی فنی مجبوری دے باعث منقطع ہو گیا۔ حسام جرنے اپڑے ہفتہ وار ہندکو رسالے پر چول وچ بھی اس دی اشاعت دا وعدہ کیتا ایہا۔ پر کچھ مجبوریاں دے پیش نظر اوہ بھی ایہ سلسلہ جاری نہ کر سکے۔ ہندکو ادب دیاں زلفاں سنورانے والے انہاں جوان کار دوستاں دی بے بسی تے بے سروسامانی دیکھ کر حیدر زمان نے اس مقدس کم دی ذمہ داری راقم السطور دے حوالے کیتی۔ جس نے اپڑے معمولات دے کماں دے شیڈول وچ حیدر دی اس تحریر وسطے بھی دن رات دے چوٹیں کھنٹیاں چو چند تے صرف چند لمحات مخصوص کر کے اس کم نوں مکمل کرنے دا آغاز کر لیا۔ قطرہ قطرہ بہم دریا شود دے مصداق حیدر دا ایہ سفر نامہ وکھرے وکھرے مرحلے طے کردار ایہا۔ کدھی ناگہانی مصروفیات دے باعث التوا دا شکار ہو جاندا۔ کدھی رم جھم پھوار دی طرح کم ہوندا۔ کدھی بارش دے چدن ہک قطریاں دی طرح کم کیتا جاسکدا تے کدھی شبیاں دی صورت کم اپڑی تکمیل دے مرحلے طے کرنے لگدا۔ اس دوران جہڑے صبر تے استقلال دا مظاہرہ حیدر زمان حیدر دی طرفوں دیکھن دے وچ آیا اوہ قابل ستائش اے۔

حیدر نے اس کتاب دا مسودہ سال 2001ء دے آغاز وچ میرے حوالے کیتا ہوسی۔ پراج جدو میں ایہ سطران پیا کمپوز کرنا وں سال 2002ء دے مارچ دے مہینے دی دس تاریخ اے۔ اج میری نازاں پالی صاحبزادی شہقاز فاطمہ نوں اس دنیا سی رخصت ہوئے پنج دن ہو چکے وں۔ میری فاطمہ گورنمنٹ پولی ٹیکنیک کالج یونیورسٹی روڈ پشاور وچ ڈی کام دے سال اول دی طالبہ آئی۔ اج سی پنج دن پہلو اس مہینے مارچ دی 4 تاریخ نوں جدواوہ اپڑے کالج سی چھٹی دے دوران کہا رپی آندی انی مزدانمبر 1595/5 دی زد وچ آکے کچلی گئی۔ سانوں ہک قیامت صغرا دا سا منٹراں کرنا پیا۔ اسی ابتلا دی کیفیت وچ بتلاواں پر ہندکو نال کتیا ہو یا وعدہ پورا کرنے دی مقدور بھرکوشش پے کرنے آں۔ اج سی کچھ ای مہینے پہلے اکتوبر 2001ء وچ حیدر زمان

حیدر نون بھی اس امی قسم دے امتحان چوگزرنا پیا اہیا۔ حیدر دے جگر دا ٹوٹا اس دا جواں سال فرزند جہڑا ہندکو دے علاوہ اردو دا بھی بے بدل شاعر اہیا۔ کویت وچ درس و تدریس دے شعبے نال وابستہ اہیا سڑک دے الم ناک حادثے وچ شہید ہو گیا۔ حیدر زمان حیدر دی کمرٹ گئی اوہ چکنا چور ہو گیا۔ لیکن جدو میں اس دے صاحبزادے دی تعزیت و سٹے ایٹ آبادی شملہ پہاڑی دے دامن وچ پہنچا تا اس نے اس موقع تے بھی اڑے سفر نامہ حج دی تکمیل دے متعلق استفسار کیتا۔

حیدر تو بھی زخمی ایں میں بھی زخمی آں مگر ساڈے جذبے جوان ان۔ ہندکو وچ لکھ کے تنوں بھی تسکین ہوندی اے تے میرے وسطے بھی ماں دیاں بوریاں دا حق ادا کرنا راحت تے تسکین دا باعث اے۔ اردو لکھنؤ دے والیوار دو لکھنؤ اوکھانیزگا حیدر نے کتاب داری دے شعبے وچ ماسٹری دی ڈگری حاصل کرنے دے علاوہ اردو ادب دے اظہار و سٹے جس زبان دا انتخاب کیتا وے اس دے بولنے والے شدید احساس کمتری دا شکار ان۔ اوہ اڑے پچیاں نال گلاں بھی اس زبان وچ کرنا مناسب نی سمجھدے۔ پر حیدر تے عام پڑھے لکھے لوکاں وچ اگر کچھ فرق اے تا اوہ اس سفر دی معراج اے جہڑی کسی کسی نوں نصیب ہوندی اے۔

اچے لمے چناراں، رم جھم پھواراں و سدیاں آبشاراں دے دیس ہزارے تے پھلاں دے کھارے دے پینڈ و حیدر زمان حیدر دی تحریر دے ہر حرف وچ اس دے دیس دی مٹی دی خوشبو چچی تی وی ہوئی اے۔ اس دیاں تحریریاں دے لاشعور وچ ہندکو دیاں انہاں لوریاں دے قرض دی ادائیگی دے فرض دا احساس پایا جاندا ہے جہڑا کسی کسی ہندکو بولنے والے نوں نصیب ہوندے۔ حیدر نے انہاں دینی مدرسیاں دا فرض بھی ادا کرنا اہیا جتھے انہاں نے نمازی دی نیت ہندکو تے صرف ہندکو وچ سکھی ائی۔ ایہ ای اوہ جذبہ اے جنہاں نے رب کن فیکون دے حضور لبیک کرنا مناسب نہ سمجھا۔ انہاں دے جذبہ قلندرانہ نے نعرہ حیدری بلند کیتا تے نہایت سدھے سادے انداز وچ مالک کن فیکون دے حضور حاضر دی دے شرف نوں ماں دیاں لوریاں دے مقدس لب تے لہجے وچ مکمل کر کے اس سست رو ہندکو وان دے حوالے کر دتا جہڑا ہندکو دے تحریری ادب وچ اضافے دی بجائے اس دے سمعی تے بصری ادب وچ وادھے دا باعث بنڑنے نوں اس وسطے فوقیت دیندے کے اس طرح اس دے پوٹیلٹی بلاں دی ادائیگی ہوندی رہندی اے۔

ہندکو دے سمعی تے بصری ادب وچ اضافہ کرنے والے انہاں اداریاں نال جزوقتی تے بدل دیاں رتاں نال وابستہ ہنڑے والے راقم السطور دے ذمے منصبی فرائض دے علاوہ تہپاں تے چھاواں والی زندگی دے

ہور بہت سارے بکھیڑے بھی ان۔ اس دے نزدیک حیدر دی کتاب دی کمپوزنگ دا ایہ کم ناممکن نہ ہونڑے دے باوجود اکھا ضرور اہیا۔ پر حیدر دے پیار تے اس دے سچے تے سچے جذبیاں نے رستے دی ہر کھٹائی نوں کچھو وے دی چال دی طرح عبور کرنے وچ کوئی کسر روانہ رکھی۔ تے وت اوہ دن بھی دیکھنڑاں نصیب ہو یا جدو حیدر دے اس سفر نامہ حج نوں مکمل کرنے نے بعد انگلیاں دے پوراں تے نچدے سورج دیاں کرناں نے اوہ سچ بھی کمپوٹر دے مائٹری دی سکریں تے ثبت کرنا شروع کر دتا جس دے بغیر اس کتاب دی تکمیل ممکن نی ائی۔ پروف ریڈنگ، صفحہ سازی (Page making) تے ٹریڈنگ پیر تے پرنٹنگ دے علاوہ اشاعت دے ہور بہت سارے مرحلے تھیں تکمیل ان۔ وفا دے ایہ سارے تقاضے نبھانڑے وچ خبرے ہور کتیاں نشستاں باقی ان۔ پر کسے دی گل کہ چلدے رے تا منزل تے پہنچ ای جاسی اس۔

میں نی چاہناں اہیاں کہ حیدر زمان حیدر نوں اپڑی تھی نماز دی رخصتی دے موقعے تے پشور آنڑے دی زحمت دیواں۔ سنے انہاں نوں اپڑی بیٹی دی شہادت دی فوری اطلاع نہ دتی۔ پنج اپریل 2002ء دی سویل ویلے انہاں نوں ٹیلی فون کر کے اس خبر دی اطلاع دتی۔ سویلے دس بجے پچی دا جنازہ اٹھنڑا اہیا۔ اس ویلے حیدر کھار وچ موجود نی اے انہاں دی صاحبزادی عظمیٰ بی بی نوں اتھرواں وچ ڈبی ہوئی آواز ناں ایہ خبر پہنچائی کہ ہونڑی تھوڑی دیر بعد تیری سہیلی فاطمہ دا جنازہ اٹھسی۔ اس دی رخصتی اے۔ ضروری نیگا کہ حیدر اس رخصتی وچ شرکت کرنے وسطے تشریف لیاون۔ پر۔ پر جس ویلے میں فاطمہ نوں خاک دے سپرد کرنے دے فریضے دی ادائیگی سی فارغ ہو کے کھار پہنچا تا حیدر نے انہاں دی کھار والی نوں اپڑے درد وچ شریک ہوندا دیکھا۔

حیدر میلاں دیاں مسافتاں طے کر کے میرے دکھ وٹنڈا نڑے وسطے دلیس ہزارے دے سجیلے منظر اس سی نکل کے پشور دیاں روایتی گلایاں وچ پہنچ کے میرا انتظار پیا کر دا اہیا۔ پروفیسر خاطر غزنوی، بابائے ہند کو استاد مختیار علی نیر، پروفیسر نذیر تبسم، پروفیسر ناصر علی سید، پروفیسر محسن احسان، عزیز اعجاز، ساجد سرحدی، اکمل نعیم، منظر نقوی، سید مہدی حسین، ڈاکٹر اسماعیل قمر، سجاد بابر، صبیح احمد، پروفیسر لیاقت حسین، حسام حر، اورنگزیب غزنوی، زید آئی اطہر، صابر حسین امداد، سردار خان فنا، علاؤ الدین عدیم، پروفیسر خالد سہیل، اقبال اعوان، عارف ضیاء، فقیر حسین ساحر، محترمہ زبیدہ عصمت باجی، سیدہ عفت جبار، شہناز اختر اعوان، نگہت اعوان، عذرا ارشد تے ہند کو ادب دے آسمان دے ہور بہت سارے روشن چین سورج تے ہند کو دی کہکشاں دے ہور بہت سارے چمکدے ستارے میری بیٹی دے کھار تے بارا تے منڑے آئے۔ پر انہاں ساریاں وچو حیدر زمان

حیدر اس وسطے منفردائے کہ انہاں نے اس موقعے تے بھی اپڑے سفر نامہ حج دی اشاعت دی پراگرس کچھی تے وت کہنڑے لگے کہ ہفتہ دس دناں بعد میں تے میری فیملی والے ہک واری وت پشا ور آسی ایں تے اس کتاب دی اشاعت بارے تفصیلی لائحہ عمل طے کرسی ایں۔ حیدر زمان حیدر نے دوبارہ آنڑا وے۔ انہاں نے اس کتاب بارے پراگرس کچھنڑی اے۔ اے کاش کہ اس دے آنڑے تک ایہ کتاب تکمیل داہر مرحلہ طے کر چکی ہو وے۔ کیونکہ اس کتاب وچ انہاں دے شہید ادب صاحبزادے دے اوہ خطوط بھی شامل ان جہڑے انہاں دی سعادت حج دا باعث بنڑے ون۔ تے اس کتاب دی ابتدا یئے وچ دل چونکل کے دلاں وچ کھب جانڑے والے انہاں جذبیاں دیاں سچائیاں بھی شامل ان جہڑیاں ہندکو ادب دی ترویج تے ترقی وسطے آنڑے والیاں نسلاں وسطے سبق دا درجہ رکھدیاں۔

ہندکو بہت پرائی زبان اے۔ اتی پرائی جتنا ظلمت کدہ ہندو اپڑا نام پرائو وے۔ محققین اس نون ٹھائی ہزار سال قبل مسیح دی ترقی یافتہ زبان کہندے ون۔ ایہ زبان مقبوضہ تے آزاد کشمیر دیاں جنت نظیر تے سبز پوش وادیاں سی ڈیرے دے ریگستاناں تک بولی تے سمجھی جاندی اے۔ پنجابی اس ای زبان دی ترقی یافتہ صورت اے۔ ساڈی اردو زبان دی کہٹی وچ اس ای زبان دا خمیر شامل اے۔ کہ اردو زبان نون لشکری زبان بھی کہیا گیا وے تے برصغیر پاک و ہند وچ داخل ہو نڑے والے سارے لشکر خیر نون پار کر کے اس زبان نون اپڑے نال لے کے ہندوستان دے قریے قریے وچ کھل گئی۔ پراس سی پہلو اوہ ہندکو زبان تے اس دے تحریری ادب نون ملیا میٹ کر گئے۔ ہندکو دے قدیم تحریری ادب دیاں سچیاں گواہیاں آثار قدیمہ دے باقی بچ جانڑے والے کتبے پکار پکار کے دیندے رہندے ون۔

ہندکو دی پہلی لغت چار سوسا قبل مسیح وچ پانینی نے ترتیب دتی ائی۔ ایہ لغت باہل تے نینوادے آشور بانی پال دی لغت سی بعد دنیا دی پہلی لغت ائی۔ کل بھی اس زبان تے لشکریاں دی یلغار اس زبان دے تحریری ادب نون ملیا میٹ کر دی رئی۔ تے اج بھی تاریخی سے تے سیاسی اہمیت دی اس زبان دے ادب نون لشکری تاراویرا تے ملیا میٹ کرنے دے درپے ون۔ پرحیدر زمان حیدر جے نعرہ حیدری دے بہت سارے داعی اس زبان دیاں زلفاں سنوارنے وسطے میدان وچ اتر چکے ون۔

اس کتاب دا انتساب انہاں جوان سپوتاں دے نام اے۔ جنہاں دی نمائندگی وسطے جنت مقام شہید منیر حیدر دے شہیدہ شہقاز فاطمہ دانام ہک علامت دے طور تے استعمال کیتا گیا وے۔ منیر حیدر جہڑے اس مبارک

سفر نامہ حج و ابا عث اے۔ دعا وے کہ اللہ آنزے والیاں نسلان دے منیر حیدراں نون حیدر زمان حیدر دے نقش
قدم تے چلنے دی توفیق عطا فرماوے تے ہند کوز بان تے اسدے ادب دی نشاط ثانیہ تخلیقی، انشائی، تنقیدی تے
تکریمی کتاباں دے اثاثیاں نال مالا مال ہو جاوے۔ (آمین)

ش۔ شوکت

(2004ء۔ پشور شہر)

مبارک سفر حج دادوسرا ایڈیشن

حیدر زمان حیدر بڑے مٹھے تے خوبصورت انسان اُن۔ ایہہ خوبصورت انسان دے نال نال ہندکو زبان دے عاشق تے بہترین لکھاری بی ون۔ ایہہ بذاتِ خود ہندکو شاعر، ادیب تے محقق اُن۔ قرآن پاک دے پہلے ہندکو مترجم بھی ون لیکن میں سمجھنا واں کہ انہاں دا بڑا معتبر حوالہ انہاں دا ہندکو زبان نال عشق اے۔ انہاں نے آپڑی ذاتی ہندکو شاعری دی کتاباں چھاپڑیں سی پہلے ہندکو زبان دے صوفی شاعر سلاخیں غلام دین ہزاروی دے کلام اُنوں اکٹھا کیتا تے اس سلسلے اچ قریہ قریہ، گراں گراں سفر کیتا تے لوکاں سی سائیں دے کلام اُنوں حاصل کر کے مشال، ”ہندکو چار بیتے دے رنگورنگ ندرے“ تے ”سودا گراں بازار دا“ دے سرناویں تلے انہاں صوفیانہ کلام اُنوں اکٹھا کر کے چھپوایا۔ میں سمجھنا واں کہ ایہہ ہندکو زبان دی بڑی وڈی خدمت کیتی اے تے ہزارے دی تہرتی دے ہندکو دے صوفی شاعر دے کلام اُنوں محفوظ کر لیتا۔

مئوں اچھی طراں یاد اے کہ حیدر زمان حیدر جدوج تے جاڑے لگے تے انہاں اُنوں منے دو درخواستیاں کیتیاں، ہک تے ایہہ کہ انہاں اُنوں منے کہیا کہ حج دے دوران میرے وسے خصوصی دعا کرنا کہ اللہ تعالیٰ مئوں بی آپڑے کہار دا دیدار نصیب کرے تے دوسرا انہاں سی خواہش دا اظہار کیتا کہ تسی جدوج کر کے آؤ تے آپڑا حج دا سفر نامہ ہندکو اچ لکھو۔ میں اللہ تعالیٰ دا بڑا شکر گزار آں کہ میری دونوں خواہشاں اس طراں پوریاں ہوئیاں کہ منے آپڑی والدہ، بیوی تے پیہنز پراء نال حج دے سفر دی سعادت حاصل کیتی۔ تے دوسری میری دعا اس طراں پوری ہوئی کہ حیدر زمان حیدر نے اپڑا حج دا سفر نامہ ہندکو اچ تحریر کر کے ش۔ شوکت دے حوالے کر کے اس اُنوں چھپوانڑیں دا انتظام کیتا۔

ش۔ شوکت صیب دے ذریعے پتہ لگا کہ مبارک سفر حج دا پہلا ایڈیشن ختم ہو چکے تے منے فوراً حامی پہرتی کہ انشاء اللہ اسی اس کتاب دا دوسرا ایڈیشن چھپوایا۔ اس دوسرے ایڈیشن دی اشاعت تے میں اللہ تعالیٰ دا بوہت شکر گزار آں کہ ایہہ سعادت سائوں ملدی پئی اے۔

محمد ضیاء الدین

جنرل سیکریٹری، گندھارا ہندکو بورڈ پاکستان

مارچ، 2016ء۔ اسلام آباد